

ויצא חט"ו שיחה ג'

"והיה הוי' לי לאלוקים" הוא העליה לנשמה שע"י תומ"צ, ו"האבן הזאת" קאי על הדירה בתחתונים שע"י בירור העולם. להרמב"ן העלי' דהנשמה ("והי' הוי' לי לאלוקים") היא חלק מהמטרה (התנאי), ולרש"י - עבד פשוט - הוא חלק מהנדר, כי התכלית היא רק דירה בתחתונים.

"וידר יעקב נדר לאמר אם יהי' אלוקים עמדי וגו' והי' הוי' לי לאלוקים. והאבן הזאת אשר שמתי מצבה יהי' בית אלוקים וגו'".

יש לומר שהתנאי – "אם יהי' וגו' ונתן לי לחם וגו'" אינו המטרה, אלא המטרה היא קיום הנדר, והתנאי הוא הדרך שבו יתקיים הנדר.

והנה, רש"י מפרש ש"אם יהי' אלוקים עמדי" הוא חלק מהתנאי (ולכן הוא באותו פסוק דהתנאי), והרמב"ן מפרש שהוא חלק מהנדר. ויש לומר שמכל מקום בפרט אחד הוא קשור עם התנאי ולכן הוא בהמשך הפסוק דהתנאי.

והביאור בכל זה: ירידת יעקב לחרן הוא בדוגמת ירידת הנשמה למטה. והירידה היא לצורך עליה, ובעליה ישנם ג' פרטים: (א) העליה שנעשה באדם ע"י שיורד לחרן ומ"מ הוא שלם מן החטא, על דרך מעלת הבעל תשובה ש"טעם טעם חטא ופירש". (ב) "פרו ורבו", וקיום המצוות. (ג) הבירור דהעולם.

והנה העליה שנעשה בהנשמה ע"י עבודתה בעניני הרשות הוא (בפרט אחד) למעלה מהעליה שנעשה ע"י קיום התורה והמצוות. כי קיום המצוות הוא רצונו וטבעו של האדם, וכשתשש יצרו מתגלה רצונו האמיתי של האדם, וא"כ אין זה חידוש אמיתי. משא"כ "כל מעשיך" הם עניני נפש הבהמית, וא"כ כשעושה אותם "לשם שמים" הרי זה חידוש אמיתי. ומ"מ היתרון שנעשה ע"י העבודה דדירה בתחתונים בעולם הוא נעלה יותר גם מהעבודה ד"כל מעשיך לשם שמים", כי התקשרות הנשמה לאלוקות הוא טבע הנשמה, וא"כ ההתקשרות הוא בהגבלה. משא"כ כשהיא פועלת התקשרות דאלוקות עם העולם, היפך טבע העולם ה"ז מגלה את הבלי גבול דאלוקות.

והנה, העבודה דדירה בתחתונים פועלת עליה בהנשמה, שדוקא בתחתונים ישנו הביטול ד"אין עוד" (שלמעלה מהביטול ד"כלא"), והנשמה מגיעה לביטול זה ע"י העבודה דדירה בתחתונים.

וי"ל, שב' הענינים בהתנאי הם כנגד ב' הענינים דהנדר: (א) "ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש" - העבודה דתורה (לחם) ומצוות (בגד), (ב) "ושבתי בשלום אל בית אבי" - העבודה בדברי הרשות (שבדוגמת ענין התשובה "ושבתי"). וב' ענינים אלו פועלים (א) ש"והי' הוי' לי לאלוקים" - עליה בהנשמה. (ב) "והאבן הזאת" - דירה בתחתונים.

והנה, בפירוש הרמב"ן ישנם דברים נעימים ליודעי חן - בחי' הגילויים, ומצד הגילויים העליה דהנשמה הוא ג"כ תכלית - חלק מהשכר. ורש"י הוא פשוטו של מקרא, שהו"ע העבודה דעבד פשוט שאינו מחפש תועלת לעצמו, התכלית והמטרה הוא דירה בתחתונים.